

het aantal aanwezige Christelijke Vrienden. Dat de vereniging zich vooral richtte op leden uit minder bemiddelde lagen van de bevolking, blijkt onder meer uit de contributie: 'niet meer dan 2 Cents per week' of f1 per jaar. Dat bedrag kwam overeen met de contributie voor de nationale protestantse vereniging 'Christelijk Hulpbetoon', die al eerder bewust voor een lage bijdrage had gekozen, dit in tegenstelling tot twee andere protestantse maatschappijen: de Maatschappij van Welstand (f5,25 per jaar) en 'Unitas' (f6).³⁴ De maatschappelijke status blijkt ook uit de beroepen van zowel bestuursleden als gewone leden. Looman was toen hij de vereniging stichtte als evangelist in dienst van de Vereeniging ter verspreiding van godsdienstige kennis en ter bevordering van godsvrucht door middel van huisbezoek en Bijbellezing. Genoemde instelling was in 1844 opgericht door de heren W. Backer, J. van Eik, G.H. de Marez Oyens, Gregory Pierson, P.J. Teding van Berkhout en J.D. Waller.³⁵ Van dit vijftal tekenden 18 augustus alleen Pierson en Waller de presentielijst. Looman, die eerder als huisonderwijzer en Waals catechiseermeester werkzaam was geweest, tekende eveneens. Zijn aanwezige medebestuursleden waren respectievelijk behanger, blokmaker (katrollenmaker), boekverkoper, catechiseermeester, kantoorbediende, onderwijzer, scheepstimmerman. Voor zover na te gaan beoefenden de aanwezige gewone leden de volgende beroepen: aanspreker, aardappelkoopman, baardscheerder, broodbakker, bontwerker, graankoper, groentewinkelier, hoedenmaker, kaarsenmaker, kantoorbediende, koopman, makelaar, (koren)molenaar (2), (rijtuig)schilder (3), schoenmaker, schuitenvoerder, smid, timmerman en turfdrager. Twee 'Verbreiders' hadden ook wel een Vriendenvergadering bijgewoond: houtvlotter H. de Looper en meubelmaker J.L. Schiethart.

De Verspreiding en Verbreiding waren niet uniek. Zo waren in Odeon vier van de zeven leden van de in de winter van 1846/47 te Haarlem opgerichte Vereeniging tot christelijk armbezoek aanwezig: koopman A.M. Toepoel, broodbakker G. Stoutenbeek, horlogemaker W. ten Boom en koopman H.G.H. Antink. Bij de Haarlemse vereniging waren echter de standen minder gescheiden dan bij beide Amsterdamse verenigingsbesturen het geval was. Tot de overige Haarlemse leden behoorde namelijk naast tuinder J.G. Mu(h)ring en onderwijzer T. Kuijper Ez., die als secretaris fungeerde, de 65-jarige 'grondeigenaar' G.J.A.A. baron van Pallandt, die als 'president' optrad.³⁶ Een ander sprekend voorbeeld van een gezelschap op de achtergrond van Odeon treffen we in de brief die timmerman D. Beversluis te Piershil op 24 juli 1848 aan Groen schreef. Beversluis en negen andere gezelschapsleden uit Piershil en vooral Nieuw Beijerland hadden in VCS de aankondiging van de Amsterdamse vergadering gelezen. Beversluis had bovendien

³⁴ *Eerste Jaarfeest van de Vereeniging ter Verbreiding der Waarheid. (1847-1848.)*, z.p. z.j., (11), 16-18 (o.m. ledenlijst); vgl. VCS 1849, 275-278. Zie voor de drie protestantse maatschappijen: J. Vree, *Kerk, huis, school en staat. Leven, werk en vriendenkring van P. Hofstede de Groot (1844-1886)*, Hilversum 2017, 141.

³⁵ Ofman, *Verhaal*, 21.

³⁶ VCS 1847, 587v., 730-733; 1848, 68-70.